

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10633

10634

10635

10636

10637

10638

891.99

pc-26

10634

Տ Ո Ղ Ի Կ Ք

1874

2013

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

—
CONSTANTINOPLE

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1874

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ԵՐԱՅԱԿԱՆ

ՏՈՂԻԿՔ

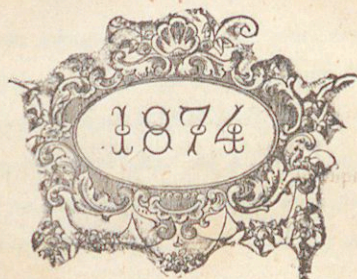
9570

391.99

այր

Տ Ո Ղ Ի Կ Ք

ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագագըրլար, Յակոբեան խան բիւ 13.

Կ.ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
—
CONSTANTINOPLE

Հ Բ Պ Մ Ո Ջ

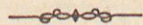
Հ Բ Պ Մ Ո Ջ

Հ Բ Պ Մ Ո Ջ

2781

7799.57

Զ Ե Կ Ո Ւ Յ Ո Ւ Մ Ն

Իրեւ զփայտ չնչին եւ անզօր յանհունութեան
անդ Ովկէանու, զտողս իմ զայտոսիկ դուզնա-
քեայս՝ ի լայնատարր կրկէս Կուժժէմպէրկի հանդի-
սացուցանել ժպրհեցայ, յեց՝ ի մերագնեայց վսե-
մախոն բանասիրաց ներողութիւն եւ ի բաշալեր,
որք՝ հրաշալեաց են եւ լինին ապարէն մարք եւ
դայեակք :

Հ. Ս. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՍՏՈՎԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

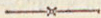

ՏՈՂԻԿՔ

Ա. Բ. Ա. Մ. Բ.

ՍՈՎՈՒ

Ամբարձէք, Հայ մեծասննք, ըզ յսէկացո ըզ դրունս,
Բացէք, բացէք, արձակեցէք, եւ ըզ սրբիցո նիգս եւ դուս.
Գոյժ յԱսիոյ, գոյժ ի Հայոց հասեալ բախեն զայնս ուժգին,
Լեիքն, բըլուրք, ձորք եւ ձորձորք յան եւ ի դող բեկբեկին :

Դեմե՛սէ հասկապրսակ գիւր զրլանայ ըզ իրնամ,
Քրքնաջան զերկրագործին թողեալ ամուլ զերկ՝ երկեամ.
Պատանեցաւ հերձաւ երկիր, ելին բուսան փուռ, սասակ,
Ի դերն ելին քրքունք եւ ամենայն ժիր վասակ :

Գուացեալ դաւե՛ք, արտուայք եւ հասկազեղ նոյն որայ,
Սասակեալ՝ յաւեն եւ արշառ, ալիօսաբեկ եւ եզինք.
Ո՛չ ցորեան, եւ ո՛չ հաճար, եւ ո՛չ գարի չեն նոցա,
Ի դարակն մեռեալսիայ, մահու մընան՝ յուսայիք :

Չերդ վիշապ բազմագրլխի, կամ իբրև բոց համայնածախ,
Տարածեալ անդրևդակուլ եւ խորխոր որկուր, երախ,
Ո՛չ յարբունս, ո՛չ յաղածրի, ո՛չ յալէզարդ չանխայելով՝
Անխսփր յորսայսէ սով, սանջէ ի ցաս աղեխորով :

Հասեալ կան սառնապաղաղ, սխրագեցիկ տուրժ ձրմբան,
Բընուքիւն՝ մերկ ի գեղոյն, փակեալ երկին, փակեալ երկիր,
Ի մուշակս նոխն սապացեալ ի հրբաւէկ ի վառարան,
Իսկ սովեալն, ցրտասարսուռ, զընդայ մահուն ի յարհախր:

Յարենէ մեր են սոքա, քոք եւ եղբարժ եղկելիք,
Թողեալ զիրեանց բնագաւառ, լեռուն զլեռնայն զունդազունդ՝
Ի ծառամէջս, ի ծերպս վիմաց, զբոխս դրնեն բացօրիկ,
Ի յոյզ խոսոց եւ դիականց զազանաց կան, սիրս ի բունդ:

Տէս քոկոսն հե՛ք բազմութիւն մանկանց Տոյոյոց մանրեամբ,
Մերկ յիրան, յարսուր ողող, ձեռն ի դողդոջ հաց մուրան.
Եւ ոմանք յորսայս ի գոեհս, յոգւոց պարզել կան՝ աւնդ,
Եւ այլք արդէն թափեալ զոգիս՝ քառասնօրեայ անարուստ :

Մընեխատր մարժ գրքասիրք, չը հանդուրժեալ կականց՝
Սովաչաչար որդոց իւրեանց, խոյս սան զբնան գաղթ ի բաց,
Չըսեանել զօրհաս նոցին, գաղեկոսր եւ չըուտ,
Կանխ ըզժառոց, կամ սնր ի կող՝ կենաց իւրեանց սան վրձար:

Լքուարնէ, Հնայ մեծասունք, քրուատութեան զայս բաժակ,
Հազարաւոր արենակիցք քամն մինչեւ ցրմբուր,
Իսպանդանոցս հորդան տուեալ հարսունք, սիկնայ հե՛տարձակ՝
Հանսանոց յօսուեցոց ծրծեն զարին զարեարոյ :

Մինչ յԱմերիկ եւ յԱնգղիա յարեան ոգիք մարդատր,
Ժողովեցան, առաքեցին զիրեանց գրքոյ հանգսնակ.
Եւ ընդ համայն կողմանս երկրի դրոյնն զիրեարս այր զընկեր,
Թափել սովուն ի նիրանանց ըզբիրաւոր գումարսակ :

Եգիպտոս, եւ այլ գաւառք բարեկեցիկ, մտաղիւր՝
Ի հեռուս աչ կարկառեն, հե՛ք սովեցոց սան նպաս.
Բարեգութք յորդիս գրբեն որբս զայրականս առաքուր,
Չալեւորս հիւրընկալեն, զայրիս, զանոս դիսապաս :

Հայկազնունք, եւ դուք հասէք, առ սառապետս ձեռն անել,
Ըզնոցայն թեթեւ առնել բեռինս ծանունս աղեփց.
Յօղեցէ՛ք արդ ի նոսին յաղբերականց սրբից ձեռ,
Իբր ըզցօղ՝ յերկրի ի սիրս սրսկեալ վարդից ի ծայրից :

Ընդ թեւովդ ընկալարնէք ըզմերայինս սովախար,
Թափեցէ՛ք ի չարաւուր ի մահուանէ մօտալուս.
Իցէ՛ ձեզ, ի բիքս անբաց ժուժալ խոժ դուժ, իցէ՛ հնար,
Մինչդեռ ոգիք նոցա քաղին յանէ սովու ծանցածուս :

Վնայ այնմիկ, որ իբր ըզկաթն ըմպէ հիփին զարսատու,
Եւ կողկողանք սառապետոյն, եւ ողբ եւ հիչք չըուտին,
Յունկըն նոռին իբր ըզնրուագս, իբր ըզգեղգեղ զան քաղցունս,
Մինչ անհի գազանք, վագերք, սանդարամեք իսկ սարսուին :

Ի

Գ Ա Բ Ր Է Ր Ա

Ո՛վ է դա, որ մենաւոր ի ծովաւէջ՝
Ապառու՛ կայ ամփոփեալ, դրժուարաւերձ .
Ի ծագաց երկրի ի թխանկ ելանեն յայց,
Թագ, պրսակ կապեալ նրմա ի յաղթ դաբնեաց :

Երանի՛ քեզ Գարեւն, մեծդ ի կրղզիս,
Որ ըզմեծն որդուց մարդկան ի քեզ ունիս .
Նախանձի գաղղիական Մարգարիսա ,
Յուճ ամեալ ըզ Մէջ եւ գբիւսն . . . քեզ վնճ կարդայ :

Ի շրթունս ազգաց, ազանց՝ Կարիպայի .
Զայս անուն, գնյս քարովէ մանուկ անիի,
Որ ի սէր հայրենավառ փառաւորեաց՝
Ըզ փոքրիկ ըզ տուն, ըզ քագ իւր հայրենեաց :

Արդ ի հարս աշխարհացոյց չիք Սարսենիս,
Փոխեցա յիսպալիան ի քագ հրկայ .
Զայս Քավուր կոռովամիս յրգացաւ այն,
Բայց բազուկ Կարիպայեայ կամ ի գոյ :

Սա ծընաւ ըզպէտօքիւն իսպալկան,
Սարսեցա Յետուեանց գրոն եւ Վասիկան .
Բարձրացաւ ի մեծն Հրոտ գան Վիքորի,
Անկաւ Պապ, զանօք հարաւ Անթոնէլի :

Զնյս արար, եւ մեկնեցաւ, զանձն իւր քագոյց,
Վագեցին փառք ի կրղզիւն, բայց անմատոյց՝
Գրքին զնր, եւ կոր ի կոր յեսս յեսս փախեան .
Բարձ եւ զանձ չընկալաւ նա առ ի փոխան :

Անդաւոր զինչ տեսանել, — արքեղ պայնս,
Բարձրաբերձ, համակ կրնեայ, ոսկի արձմար,
Ծիրանի՛ ոսկեհամուկ զիւրեաւ արկեալ,
Կամ ի գոն բարձրաւանդակ նա ամբարձեալ :

Ա՛յր դիւցազն, որպէս ի սէր իւր հայրենեաց,
Աշխարհի՛ անգուգական տպար եկաց,
Նոյն ի կեանս սակաւապէտ, անփառաւոր,
Ըզ զարմանս ամենեցուն յինն առ ձրգէր :

Ի Լոնսոն եմոս սասան ի Քէչօքքի,
Առ ի փորձ Կարիպայեայ տկոյ որքի .
Ընդ ծանոթ բեռամբ պարսուց հրճեալ նորս,
Առ հայր իւր ի վնար նոցին դիմեալ գրնայ :

Տեսանէ համբերասարն Կարիպայի՝
Ըզ մեղանս որդոյ իւրոյ, չըլրնասի .
Զընծայեալ շոգեհատիկն հանէ յանուրդ,
Ընդ գրնոց եւ միջնորդողն գնայ ի փախուս :

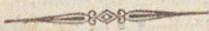
Գառնայ վեհն, եւ գԳաբբերա սայ ի գրբաւ,
 Զորդեկին վրեարէ պարս, զուսար ամբաւ.
 Ընծայից կապին բեռնիք լին, ակաղձուն,
 յԱմերիկ, ի Գեհուա, դ'երկիր համբուն:

Ո՛չ այսպէս դիւցազնաբար գործեաց Պազէն.
 Վասաբար էս դիւերվին՝ ըզգօր, ըզգէն.
 Ո՛չ այսպէս արար Վասակ եւ Մերուծան,
 Մին յորդունս, միսն ի շամփուր սասակեցան:

Ուտ ի կուրծս լերնի մարդիկ, դի՛ք ի կրօն,
 Կրօնեցէ՛ք զանփառատերն՝ ընդ փառս արբօլիս,
 Ուտ ի կուրծս լիցի վասին զագիր վախճան.
 Այս բաժին՝ եւ ի՛նչ մընայ, ո՛ր դաւանան:

Թէ փառաց եւ հետամուտ, անանց՝ անմեռ,
 Յերշանիկն ի Գաբբերա դէտակն ի վեր,
 Տէս, որպէս վարէ կենցաղ անսրբեւեր,
 Ո՛չ ըզնէս երբեալ փառաց նա անհերբեր:

Լըուարնէ, որ չը հրպի՛ք ծագիւ մասին,
 Առ ի բարձ քեթե բեռանց քրօնառ ազգին.
 Կամ ըզ դոյզն ըզ վասակ ձեր տայ ի ներբող,
 Յառաջոյ եւ յեկուտ հընչելով փող:

Ա Ղ Օ Ք

ԱՌԱԽՕՏՈՒ

ՎԱՍՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ (*)

Ո՛, որ բզլոյս բարձեալ կրբես յաջո՛ր՝ եւ զաղջ,
 Ասուանձ, ակն ներկ սանուցս յարկիս ի յաւաչ,
 Զոր ընդ աւօսս ընդ օղասիլ բոյլս աղու,
 Առ ոսս վեհիդ ուղղեմք յոգի արդ հըլու:

Ո՛, որ բզցայցս ետուր հանել մեզ ի գլուխ,
 Ազնս զոգիս կալեալ յայսոց չարաբուխ.
 Ասուանձ հըզօր, դու եւ ըզսիւս տուր գըլխել,
 Մեզ՝ որ եւ սերկ եհաս յայս յարկ մեր խըմբել:

Ըզսիւս, Ասուանձ, գոր բսկըստք յանուն եռ,
 Արն բեղուն ի սուրբ վասակս եւ յարգոյ.
 Զեղ ըզմիսս մեր շնորհացոյ ի յուխ՝ եւ զոգիս,
 Առնել օրհնեալ քրտանց արժան արգասիս:

(*) Զայնագրեալ ի բարեյիշուսակ Գ. երանեանէ. ի բա-
 զուտ ամաց հետէ յերկսեռ վարժարանս բազումս այսպէս
 յաղօթս կան ընդ առաւօսս:

0-0023

Ա Չ Օ Ք Ք

ԵՐԵՎԱՆԻ

ՎԱՍՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Ի խոնարհել արդ արփույն,
Խոնարհիմք եւ մեք համբուն,
Անեղեկ Արփույդ, Ասուած,
Լուր ձայնից մեր ի բարձանց :

Հասանէ ցայգուն մրուայլ,
Թրոչունք դառնան ի դայլայլ,
Խաւն ի փարախ՝ մարդն ի տուն,
Ոսն ի մասին, եռանդուն :

Եւ Բանանայն խունկ արկեայլ,
Անդ ի դաբիր սրբանկար,
Ալեյուէ բզեզ, Ասուած,
Ընդ ժողովուրդ երկիւղած :

Գրնամք եւ մեք, օրհնելով՝
Զառաս շրնորհադ, յոր եւ սերկ
Վայելեցաք անխրոսով,
Ի մարդ մրսաց մեր բեկբեկ :

Ընդ յարկն գրնամք ծնողաց,
Ի վասակոցս ի դադար .
Կարկառեանց բզեզ սուրբ գաջ՝
Ի մենտրս մեր եւ սասար :

Առաքեն, ով Ասուած մեր,
Ըզնրեցակդ պահակեր,
Ըզնոփոք եւ բզմեփոք հրսկել,
Յրդարձ այգուն ոսկեհեր :

75-65-76

Ա Ռ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒՄ Տ. ՆԵՐՍԷՍ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Վ Ա Ր Ժ Ա Պ Ե Տ Ե Ա Ն

ՅԱՄԲԱՌԵԱԼՆ Ի ԳԱԶ ՊԱՏԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ

Իբրեւ նաւ յալիս ի ծիան,
Այն ինչ տուն արամական,
Ի սագնապ կայր ի սասան,
Տէր ետ Քեզ գահ եւ մական:

Դադարեաց անդէն եւ անդ,
Յոյզ, ամպրոպ, ի լուր անուանդ,
Վառեցան ի սիրսս յոյս, յոյս,
Եւ բեկեալք առին խախտոյս:

Հայրենեաց մեր ի դերբուկս,
Լքուեցէ բռ զիւր եղուկս.
Տէր յերկնից է Քեզ դիտող,
Խուսեցէն արկածք ձայտող:

Տէր յերկնից Քեզ ուսանորդ,
Անցանել ընդ խոչ, ընդ խուք.
Մեծ են Քո պատօտն եւ պարս,
Գործեցես դու անվրիաս:

Ժողովուրդ բազմակարօս,
Յանձն ի Քեզ՝ սածել յարօս.
Յանձն ի Քեզ՝ ոգի վրսեմ,
Մարս ընդ բաղդ դիցես դրժխեմ:

Թէ սարցիս դու յաղբանակ,
Յոր վրասան կայ համայն ազգ,
Ծափս հարցեն դարուց ի դարս՝
Բոլրեալ պրպակս դափնեայս:

Ջողջունէ մեր հայրենեաց,
Թէ յազգաց գան առ ի հարց,
Ձայն սացեն դարբ, յուսամ էս,
«Փրկուքիւն արար ՆԵՐՍԷՍ»:

ՈՒՂԵՐԶ

ՍՈՒ ԲԱՐՁՐԱՊԱՏԻՒ ԵՒ ՎՍԵՄՓԱՅԷ

ԱԲՐԱՀԱՄ ՓԱՇԱՅ

Գ. ԵՐԱՄԵԱՆ

Ի ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՁՐ ԱՍՏԻՃԱՆԻՆ

Վ Է Ջ Ի Ր ՈՒ Փ Ե Ա Ն

Ազննեմ Ասուած, որ ի Բարանց՝
 Ի վեր հանեմ որդիս փառաց,
 Յարոյց ըզմեծդ Աբուհամ,
 Յոսկեց մեծի զարմին Երամ:

Անմասոյց պալասանց դուբ,
 Ի Վարդուր եւ ի Գանիր,
 Բաց եմ Քեզ՝ ի փառս ի շուբ,
 Եւ աշխարհ կայ ի յակնին:

Վ եհ Սուրբան Առս-Իւ-Առիճ,
 Եւ Խճս-Վ ի մեծն Մեմփիս,
 Ըզմեծ եղին փոխանորդ,
 Կացին սիրոյ բաժանորդ:

Մեծ ես դու, ո՞վ Հայ Վեզիր,
 Հաչոյ ի խոնարհ ի յերկիր,
 Եւ զազգ Գո ի շնորհս ի ձիր,
 Գու յանձանձես անձանձիր:

Պրտոմեայ եզիպական՝
 Յանձին բերես ըզհպար .
 Ճոխանանս, երբ տուն Հայկեան՝
 Ճոխանայ շնորհացդ յամբար:

Ջերդ Տիսու Վեսպիանեան՝
 Ասես, «Ժամբ առուս կորեան»,
 Թէ չառնես զորձ մի բարի,
 Թէ չըսաս ձեռն՝ չըուտոխի:

Ըզլանջօղ ո՞վ վայրապար՝
 Փողփողեն պատուանքան՝
 Պատուական յականց յեռեայ .—
 Քո բարեաց եմ արդար վարձ:

Հայասան՝ որ անդադար
 Կողկողէր անմրիկբար,
 Երկնային ընդ այս այցելու՝
 Բերկրանաց առնու բեհեզ:

Ի շրթանց տառապելոց,
 Օրհնութիւն գայ ի խորոց .
 Քեւ յառնէ հինն Աբրահամ,
 Փանոբ Քեզ, փանոբ, մեծդ Աբրահամ:

Հըսկեցէք, զերդ բիր ական,
 Ջրուարքունք, զայս Աբրահամ .
 Սն պրտակ՝ տան մեր Հայկեան,
 Սն դարուս Տրդաս, Արամ:

Թափեցէք, ի Նորա զուխ,
 Օրհնութեան երկնից սուր ուխ .
 Սն այ կեանս՝ դարուց նախնի,
 Սա մեր քաղ եւ ծիրանի:

ՈՒՂԵՐԶ

Ս. Ռ.

ՎՍԵՄՓԱՅԼ ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՅ Կ. ՊԱԼԵԱՆ

ԿԱՅՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵՓՄՆՈՒՆ ԶԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ի ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՍՄԱՆԻՅԷ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆԻՆ

Ընդ եւրոպ, ընդ Ասիա,
Ընդ Բաղեակ ծագս աշխարհի,
Դասակերհիցոյ հրոչակ զընայ,
Եւ տեսողին աչք պարարի :

Զինչ, մեծամեծ աշխարհի՝
Ի Վոսթոք ելին ի տես. —
Տեսին ըզգործոյ, հրացան,
Ըզ հաննարոյ ըզ հանդէս :

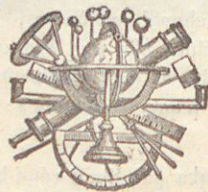
Վոսթորոս զեղածրպիս՝
Զարդարի իբրեւ դրժխոյ,
Իբրեւ հարսն ծաղկափրփիք,
Ի կերտուածս հաննարոյ քո :

Պալատն զեհ Սուլթանին,
Դրդեակ, մըզկիթք զեղանագ՝
Որ ընդ եթեր ծածանին,
Հաննարոյդ պատմեն զփառս :

Ո՛չ ի գնր առնուն ծածան՝
Ըզ լանջօդդ պատուանքանկ.
Ո՛չ ի գնր յայդ աշխան՝
Սյդպէս ելիք բարձրացայք :

Եւ դեռ երկի մեր Սուլթան,
Մեկ ի կուրծոյ շրխանքան,
Օսմանիյէ ականայեւ,
Ի սրբիտուր գործոցդ անմեռ :

Այս փառք քո՝ փառք եւ Ազգին,
Մեւ կեանցդ քանկազին՝
Անաղօս եւ աներեկ,
Կացցէ ի օտք Ազգիս հե՛ք :

Չ Օ Ն

ԱՌ ՄԵԾՆ ԱՅՎԱԶՈՎՍՔԻ

ՏԻԵԶԵՐԱՆՉԱԿ ՀԱՅԱԶՆ ԵԿԱՐԻՉՆ

Եւ ի Վարդար, Էր, ըզֆեզ՝
 Կոչէ վեհ Պեսն թուրքիոյ .
 Մի ըզվիով՝ Էր ի սես ,
 Մըրցին գործոց ձեռին Քոյ :

Շընորն Երկնից՝ է, ո՛ր Տէր,
 Վըրձին ձեռնից կրովի,
 Ընդ որ սրխիկն պերն որե ,
 Բնութիւն, եւ սուն Մինեովի :

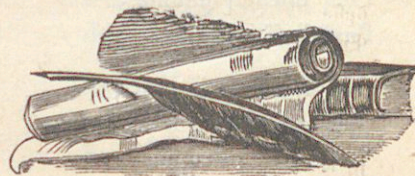
Եւ Պիսիդոն՝ ողի ծովու ,
 Ընդ մնյն , ընդ յնյզ ծովուդ ոսկու ,
 «Ո՛վ է, որ զայն ըզնու ծով՝
 «Բերէ ի գոյ, տեսից, նվ » :

Նույալս ընդ Քոյո՛ւ շնոյ եւ նընոյ ,
 Պրեռուն Փերէ եւ Փերսս .

Ի ու նոր Զեւսիս , որ կեղծն յողկոյզ՝
 Զըգեր հեռուս քրտչնոց ըզբոյս :

Յոսին Քում , սուն թուրքովի՝
 Բերկի ի սիրս եւ յողի .
 Յերբ բընութիւն Քեւ խօսի ,
 Շուք եւ շընորն ըզվեօք լիցի :

Երկին ընդ Քեզ Եղիցի միս ,
 Երկին ընդ սեզ Քո վըրձնիդ ,
 Որով հերիք բախով լիցի ,
 Հերիք , մերս հե՛ք՝ հե՛ք գըրահի :

Ի լինելն ի մայրաքաղաքիս , հրատարակեօք Օգոստիսիս .
 Մուլթանին . 18 Հոկտ. 1874 :

Ա. Ռ.

ՔԱԶՆ ՎԱՐԴԱՆ

Արից մեր Վարդան,
Արի՛ սես ըզՀայս.

Ասդ անդ են ցիր, ցան :

Բանակ քրեւամեաց՝
Բակ առեալ ըզմեօք.
Բողոքեմք, չի՛ք ոք :

Գունդ քո հրաւառ,
Գօշեր արծուաբար,
Գռուայր ի գուպար :

Դանդաղի արդ Հայ,
Դողայ, դեղեւի.
Դաւ աստի, անտի :

Եղնկ սան Հայկայ.
Եղիւ նա աւար,
Եղկելի, չբուառ :

Զագիր կնգ, կըռիւ . . .
Զուգութիւն ես խոյս,
Զօր եւ խքախոյս :

Էաք երբեմն մեք,
Էաք անեղ, մեծ.
Էջ օսարն ի մեզ :

Ընդէր մեք անկաք . —
Ընկեր առ ընկեր,
Ընկեաց նեք, սրլաք :

Թափեցան փառք մեր,
Թօթափեցաւ շուք,
Թուլացան բազուկք :

Ժողով կազմեցին,
Ժանսաժուս գրոնք.
Ժանեաց նոցին՝ զոնք . . . :

Իմաստունք անկան,
Իշխանաց չեն զանք,
Ի սուգ, ի նեճ կամք :

Լնյ արդ Հայասան,
Լնն Հայկայ որդիք,
Լնր, գրքն, երկինք :

Խօսի ոչ սոխակ,
Խուռն են որչք բուց,
Խոկայ մայրն Հայոց :

Ծիրանի, դրօշ ,
Ծածանին արդ ճշ,
Ծրփաւք ի յոգւոջ :

Կայսառ եւ աշխոյժ
Կորովիք Հայոց ,
Կորացան վասնյժ :

Հալածանք, արկածք ,
Հասին դէզ առ դէզ ,
Հալեցին բզմեզ :

Ձաղկեցան հարսունք ,
Ձեռն ի ծրփօս կան.
Ձրգեաց սարդ ոսայն :

Ղօղեցան քաջք մեր ,
Ղեկավար չիք մեր ,
Ղամբար շիջաւ մեր :

Ճեպեն ազգք համայն ,
Ճոխանան , սիգան .
Ճանապարհ չիք մեր :

Մեկուսի են Հայք ,
Միմեամբք չեն անակ ,
Մոռանան գիրեարս :

Յենոււք, Տէր, ի քեզ .
Յեսու , նոր Մովսէս ,
Յարն Վարդանս մեզ :

Նրուաղեալ փառք մեր ,
Նորոգ փայլեցի ,
Նրկուն՝ ոսխսն լիցի :

Շաւարեան՝ վրկանյ .
Շահասակք անկան ,
Շուեանաց նրման :

Ողբ, կոծ եւ կական
Ռհ, բնդ վերջասցին ,
Ռսկի դարք դարձցին :

Չարչարանաց այս՝
Չորացի բաժակ ,
Չարին ի ծանակ :

Պաղեալ սիրք Հայոց ,
Պեղեալ լննջք Հայոց ,
Պրկեցցին ի հոծ :

Ջրնջեցի նախանն .
Ջոլիք յխեմեաց ,
Ջոկասեաց զմեզ :

Ռահահնրդ Սասուած ,
Ռանն ցնյց մեզ Հայոցս .
Ռանն՝ մոլորեղոցս :

Սիրոյ ցող ի մեզ ,
Սրսկեան ի բարձանց ,
Սիրեցուք գիրեարս :

Վարդանանց ոգի
 Վառեսցի ի Հայս ,
 Վարդ բուսցի ի Հայս :

Տըխուրքիւն եւ խեռ ,
 Տեղի սացենք հեռ .
 Տէր, ապաւէն լեր :

Բարունս անձընդիր ,
 Բարունս հան ի վեր ,
 Բամիս մեր յայց ել :

Յըրեսցին օտարf .
 Յընձացեն նախնիքf .
 Յաւեցաք հերիքf :

Փանօք նախնի դարուց ,
 Փիւնկան պէս էլցեն .
 Փըրկուրքիւն, յնյս, լնյս :

Քաղաքք մեր, աւանք ,
 Քակեցան, չմընայ ,
 Քար քարի վերայ :

Օգնեն, ով Աստուած ,
 Օժանդակ մեզ լեր ,
 Օրեն ի մեզ, Տէր :

ԴԱՄԲԱՆ (*)

ԵՂԻՍԱՆԵԹԻ ԴՄՏԵՐ

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌՈՒ ՄԱՔՏԻՐՈՍ ԱՂԱՅԻ

Ս Ը Վ Ա Ճ Ե Ա Ն

Ո՛չ այնչափ յաւխարհ զայլ ոք,
 Հալածեաց բաղդն անողոք,
 Որչափ զանձն իմ որ սարածամ,
 Ի ծոց շիրմիս ամփոփեալ կամ :

Ծընայ, անցին ամս երիս,
 Ոչ եւս մայր իմ գրգուէր զիս .
 Խաւարեցան կենացն արեւ,
 Թըռեաւ յերկին ի քեւս քեքեւ :

Գեղ, պերճուրքիւն իմ հիանազ,
 Մընաց ընդ իս հազիւ հազ՝
 Յերեքսասան շրջանս ամաց . . .
 Եւ բաղզ ըզքոյն իւր ամաց :

(*) Փորագրեալ ի վերայ շիրմին 1872 :

Անկոյ ցաւոց ես ի մահինս,
 Չէր ի ծրնգունս իմ բափ եւ ոյժ.
 Դալուկն պատեաց զաչացքս լինս,
 Տառապէի ի ցաւս անժոյժ:

Հայրն իմ, աւնդ, ըսպառեաց
 Ոսկի արծաթ մեծագանձ,
 Ինձ յոտրն կալ՝ չեղել հնար,
 Եւ բըծըկաց ջանք՝ ոտրնհար:

Եւ ի ջերմուկս մեծին Պրուսայ,
 Զիս հալածեաց բաղդն անուպայ .
 Եղէ ամաց վեճասան,
 Կային մահիմնս՝ անասան:

Ի հոկտմբեր անցեալ ամի,
 Կենաց իմոց ի ծաղկի,
 Հասայ մահուն ի մանգաղ,
 Եւ զինչ արդեօք... հայրն իմ, աւնդ...:

ՀԱՌԱՉԱՆՔ ՊԱՆԴԻՍԻՆ

Արեալոյս ելնէ, վնրդ ցանէ երկին,
 Բընուքեան բատր վարագոյրք բացուին.
 Ճոխն ու աղփասիկն՝ սիրով կարգին,
 Ընճանեաց ծոցէ կելնեն կը մեկնին:
 Նըժդեհս կամ մեկին,
 Ի սիրս ցաւագին.
 Խորհուրդք անագին՝
 Պատեն իմ չորս դին:

Հովին՝ հացն ի պարկ, ի սոյլ ի սրբինգ,
 Առջեւէն ձրգած՝ իւր սիրուն խաւինգ,
 Կերբայ մարգ, մարմանդ, փայլերով յուշիկ,
 Չոր՝ ծործոր լըսուի մայիւն անուշիկ:
 Իսկ ինձ կան բեռինք,
 Ա՛հ, անկրեղիք.
 Յուրս՝ սօք եւ շոգիք,
 Իմ դառըն բաժինք:

Կանցնին ժամերը, կը հասնի կէսօր,
 Մարդիկ բել ի բել փուրան բիւրաւոր,
 Առնուն համադամս, զինի զօրաւոր,
 Ուրախ ու զըուարք ուտեն փառաւոր:
 Իսկ ես փրճնար՝
 Քամակս ի խոսր՝
 Ուտեմ սոխ սրխոսր,
 Սիրսս կոսոր կոսոր:

Երեկոյ կրլլայ, կուգայ վերջալոյս,
Արեւն աւխարհէս սակաւ կուտայ խոյս,
Երկինէն կախուին կանգեղբ գեղալոյս,
Ասուն, անասուն, հանդարտի էւ բոյս :

Բայց, աւնդ հիփոյս,
Չէն հասորք հոգւոյս.
Չիք հանգիստ մարմնոյս,
Տանջիմ մինչ ի լոյս:

Տօն էւ կիրակէ օրեր երբ կրլլան ,
Ընտանիք զըւարբ երբ գան նեմ ու ման,
Արտասուօք լրցուի աչացքս աման,
Սիրելեացս կարօտ մաշէ զիս համայն:

Լամ էս ընդունայն,
Բառնամ նիչ կական.
Յինէն հեռի կան,
Որդիս սիրական :

Ի՞նչ եղան արդեօք, ճն, իմ սիրելիք,
Գազանի միքէ կամ սովու ծանիք՝
Չոն տարին գանոնք... գրբացէք երկինք.
Մինչեւ ցերբ այսպէս հալիմն ու մաշիմն :

Իմ սիրուն որդիք,
Թըբուտոք, եղկելիք,
Գոչեն արդ «մայրիկ,
Ո՛ւր է մեր հայրիկ : »

